

Bibliotees

6/84

Saak Nr. 267/83
M.C.

OUPA FRANK MKHONTO

- en -

DIE STAAT

GROSSKOPF Wnd. AR.

Saak Nr 267/83
M C

IN DIE HOOGEREGSHOF VAN SUID-AFRIKA

(APPÈLAFDELING)

In die saak tussen

OUPA FRANK MKHONTO ... Appellant

- en -

DIE STAAT ... Respondent

Coram: RABIE HR et CILLIÉ, NICHOLAS
ARR et SMUTS, GROSSKOPF Wnd ARR.

Verhoor: 21 Februarie 1984.

Gelewer: 8 Maart 1984.

GROSSKOPF Wnd. AR :-

Joseph Mokaba ("die oorledene") was 'n
blokman by 'n groothandelslagter. In sy vrye tyd
het hy by sy woning in Meadowlands, distrik
Johannesburg, vleis verkoop vir sy eie voordeel.
Gedurende Saterdagmiddag 29 Mei 1982 was die oorledene
in sy kombuis saam met sy vrou Grace, sy moeder, 'n
jong meisie, Elizabeth Leopeng, wat by hulle gewoon
het, en 'n ander vriendin. Tussen half-sewe en
sewe-uur het twee mans by die kombuisdeur ingekom.
Een van hulle het gesê dat hulle gekom het om vleis
te koop. Grace het voorbereidings getref om vleis af
te weeg toe een van die nuwe aankomelinge gesê het
dat /

dat hulle eerder geld wou hê. Op daardie stadium

het hulle elkeen 'n vuurwapen in die hand gehad.

Feitlik onmiddellik hierna het hulle losgebrand op

die oorledene, wat in 'n stoel gesit het met 'n drie-

jarige kind op sy skoot. Na die skietery het die

aanvallers weggehardloop sonder om enigiets te buit.

Die oorledene het vier koeëlwonde opgedoen en het

gesterf op pad hospitaal toe.

Die wesentlike vraag voor die verhoorhof was

of die appellant een van die oorledene se aanvallers

was. Die verhoorhof (GOLDSTONE R met assessore

in die Witwatersrandse Plaaslike Afdeling) het

bevind dat hy een van hulle was, en het hom skuldig

bevind /

bevind aan die twee misdrywe waarvan hy aangekla was,
 t.w. moord en poging tot roof met verswarende omstan=
 dighede. Wat die moordklag betref is geen versagtende
 omstandighede bevind nie, en is die doodvonniss ge=
 volglik opgelê. Die vonnis op die klagte van poging
 tot roof was twaalf jaar gevangenisstraf. Met die
 verloop van die verhoorregter kom die appellant nou in
 hoër beroep teen sy skuldigbevindinge en teen die
 bevinding dat daar geen versagtende omstandighede by
 die moord aanwesig was nie.

Namens die Staat is die volgende getuienis
 van identifikasie voorgelê. Grace Mokaba en
 Elizabeth Leopeng het getuig dat hulle die appellant
 herken het. Volgens hulle was die appellant 'n

gereelde /

gereelde klant wat gedurende 1981 tot twee- of

driemaal per week by die oorledene vleis gekoop het.

Gedurende 1982 het hulle hom egter nie voor die

betrokke aand gesien nie. Dit word nie betwis

nie dat die kombuis helder verlig was en dat hierdie

getuies voldoende geleentheid gehad het om die

oorledene se aanvallers duidelik te sien. Die

oorledene se familielid Richard Mokaba (wat na die

oorledene verwys het as sy broer maar wat eintlik sy

neef was) het getuig dat hy naby die oorledene gewoon

het. Hy het die appellant geken beide as sy "broer"

se klant en as 'n huurmotoreienaar, van wie se dienste

hy soms gebruik gemaak het. Op die betrokke aand

het /

het Richard, terwyl hy op pad huis toe was, die
appellant in sy geparkeerde motor n entjie van sy
(d.w.s. Richard se) huis gesien. Voordat Richard
sy huis bereik het, het die appellant se motor
sonder ligte verby hom gery in die rigting van die
oorledene se huis. Nadat Richard n rukkie tuis
was het hy Grace hoor skree. Hy het uitgehardloop,
uitgevind wat aangaan, en gehelp om die oorledene
hospitaal toe te vervoer. Soos reeds gemeld, het
die oorledene op pad soontoe beswyk.

Behalwe hierdie direkte getuienis was daar
getuienis dat die appellant n inkriminerende verklaring

aan /

aan luit. (tans kaptein) Pretorius gemaak het. Die

appellant het die vrywilligheid van die verklaring

betwis, en dit is dus nodig om kortliks in te gaan

op die omstandighede waaronder dit gemaak is.

Die staatsgetuienis hieromtrent was dat Grace Mokaba

op 4 Junie 1982 vroeg in die middag saam met twee

polisiesersante, sers. Sithebe en sers. Gatsha, na haar

man se aanvaller gaan soek het. Hulle was eers by 'n

huurmotorstaanplek maar hul verdagte was nie daar nie.

Daarvandaan het hulle na die appellant se huis gegaan waar

hulle die appellant by sy motor gevind het. Grace

Mokaba het hom uitgeken as een van haar man se aan-

vallers, en hy is in hegtenis geneem. Hiervandaan

is /

is die appellant geneem na die Protea-polisiekantoor,

waar hy aangehou is. Die ondersoekbeampte, adj.-

offisier Mpeke, was nie toe op kantoor nie. Adj.-

offisier Mpeke het nagenoeg 5 nm. teruggekeer, en het

die appellant gewaarsku en ondervra. Die appellant

was bereid om 'n verklaring te maak. Daar is gereël

dat luit. Pretorius van die Brixtonse polisiekantoor

die verklaring sou afneem. Adj.-offisier Mpeke

en ene konstabel Sithole het die appellant na

Brixton geneem. Konstabel Sithole het die

appellant na luit. Pretorius geneem terwyl adj.-

offisier Mpeke in die motor gebly het. Sithole het

die appellant aan luit. Pretorius oorhandig, en weer

die kantoor verlaat. Tydens aflegging van die ver=

klaring /

klaring was net luit. Pretorius, die appellant
en 'n tolk, speurder adjutant-offisier Monene,
in die kantoor. Daarna het konst. Sithole weer
die appellant na adj.-offisier Mpeke geneem, en
hulle het die appellant na Moroka-polisiekantoor
vervoer waar hy aangehou is. Hierdie relaas
van wat op 4 Junie gebeur het, is bevestig in
getuienis deur elke persoon wie se naam ek hierbo
genoem het, insoverre sodanige persoon daarby
betrokke was.

Die appellant se weergawe was dat drie
polisiemanne gedurende die oggend van 4 Junie by sy

huis /

huis gekom het. Hulle het hom aangerand en in
hegtenis geneem. Gedurende die volgende drie dae
is hy aanhoudend aangerand totdat hy op 6 Junie
ingestem het om 'n verklaring te maak. Die polisie
het ten dele aan hom voorgesê wat hy in sy verklaring
moes meld en verder het hy maar sy verbeelding gebruik.
Terwyl die verklaring geneem is, was sy aanranders in
die kantoor saam met luit. Pretorius. Om daardie
rede het hy die verklaring gemaak, maar hy het darem
vir luit. Pretorius gesê dat hy aangerand was.
Laasgenoemde het die appellant laat uittrek, maar net
belang getoon in 'n tatoeëermerk, hoewel daar sigbare
tekens van die aanranding was.

Behalwe die appellant het sy vrou, Kongi Mkhonto,
 en twee jong mans wat hom met sy motor gehelp het,
 getuienis afgelê oor wat gebeur het toe die polisie=
 manne die appellant by sy huis kom haal het. Tot 'n
 mate staaf hul getuienis dié van die appellant.

Na 'n verhoor binne 'n verhoor het die
 verhoorhof, sonder om op daardie stadium redes te gee,
 beslis dat die verklaring toelaatbaar was.

Aan die einde van die staatsaak was daar dus
 die volgende getuienis om die appellant met die
 misdaad te verbind: die positiewe uitkenning deur
 Grace Mokaba en Elizabeth Leopeng, die getuienis van

Richard Mokaba dat die appellant kort voor die insident in die nabyheid van die oorledene se huis was, en die appellant se verklaring aan luit. Pretorius.

In antwoord op die staatsaak het die appellant getuig dat hy en sy vrou op die betrokke aand tussen half-ses en ses-uur met hul kinders Potchefstroom toe gery het om die kinders na hul ouma te neem vir die skoolvakansie. Hy kon dus nie die oorledene se moordenaar gewees het nie. Hierdie alibi is bevestig deur sy vrou, behalwe dat haar weergawe was dat die kinders bloot vir die langnaweek gaan kuier het.

In 'n deeglike uitspraak het die verhoorhof

die getuienis ontleed met betrekking tot beide die
toelaatbaarheid van die verklaring en die meriete.

Op albei geskilpunte het die hof bevind dat die
staatsgetuienis bo redelike twyfel aanvaar moet word
en dat die getuienis namens die appellant verwerp

moet word. Die hof se belangrikste redes vir

hierdie bevindings is soos volg. Wat die toelaat=

baarheid van die verklaring betref, het die staats=

getuies hul getuienis bevredigend afgelê. Daar was

onomstootlike dokumentêre stawing vir die getuienis

dat die verklaring inderdaad op 4 Junie gemaak is,

en nie op 6 Junie soos beweer deur die appellant nie.

Daarbenewens is kapt. Pretorius hoegenaamd nie

gekruisvra/.....

gekruisvra oor belangrike aspekte van sy getuienis
nie, soos byv. dat hy en die tolk alleen in 'n
kantoor met die appellant was toe die verklaring
afgeneem is, dat die appellant nie gekla het oor
aanrandings nie, en dat die appellant geen sigbare
beserings gehad het nie. Verder het die appellant,
volgens hom bloot uit sy verbeelding, besonderhede
verstrek wat duidelik kennis getoon het van die
omstandighede van die misdaad. Die getuienis van die
appellant en sy ander getuies was ook in ander
opsigte onbevredigend. Ook die waarskynlikhede was,
volgens die verhoorhof se oordeel, in die guns van
die staat.

Wat die meriete van die saak betref, het die verhoorhof die getuienis van Grace Mokaba, Elizabeth Leopeng en Richard Mokaba, ten spyte van geringe teenstrydighede, as waar en betroubaar aanvaar. By die beoordeling van die gewig wat geheg kon word aan die appellant se verklaring het die verhoorhof in ag geneem dat daar verskille tussen die verklaring en die staatsgetuienis was. Aan die ander kant het die verklaring stellings bevat wat net afkomstig kon gewees het van iemand wat op die betrokke aand op die toneel van die misdaad was. Die hof het dus bevind dat die verklaring "provides some corroboration for the identification of the accused by the three

State witnesses who positively identified him".

Daarteenoor het die verhoorhof sonder aarseling die
appellant se alibi verwerp as "false and untruthful
beyond a reasonable doubt". Hierdie verwerping
is gefundeer op teenstrydighede in die getuienis van
die appellant en sy vrou, asook op die indruk wat
hulle in die getuiebanc gemaak het.

Ten slotte het die hof ingegaan op die
motief vir die misdaad. In die appellant se
verklaring het hy gesê dat hy geld wou hê om 'n
Kombi te koop. In getuienis het hy erken dat hierdie
begeerte wel bestaan het, en die Hof het dus aanvaar

dat /

dat dit die rede was waarom die appellant en sy
 metgesel die oorledene probeer beroof het. Die
 rede waarom geen geld geneem is nie, het die hof
 bevind, was waarskynlik dat die twee rowers geskrik
 het.

Mnr Kotzé, wat namens die appellant in
 hierdie Hof (maar nie in die verhoorhof nie) opgetree
 het, kon weinig kritiek op die verhoorhof se uitspraak
 lewer. Hy het slegs twee punte geopper wat nie
 uitdruklik in die verhoorhof se uitspraak behandel
 was nie. Ten eerste het hy betoog dat dit onwaar=
 skynlik is dat die appellant sonder vermomming h
 rooftog sou uitvoer op mense wat hom hoogs waarskynlik

sou herken. Ek aanvaar dat 'n redelike mens nie

so sou opgetree het nie, maar die getuienis van

identifikasie was so sterk dat hierdie faktor nie

wesentlik aan die gewig daarvan kon afdoen nie.

Dit was miskien ook die appellant se besef dat die

persone in die kombuis hom sou kon uitken wat daartoe

gelei het dat die appellant en sy maat bang geword

het en onverrigter sake weggehardloop het.

Dan het mnr Kotzé verwys na die appellant se
lys vorige veroordelings wat ná skuldigbevinding

bewys was. Hiervolgens was die appellant gedurende

1981 in die gevangenis tot 25 Julie. Hy kon dus nie

gedurende daardie hele jaar die oorledene se klant

gewees /

gewees het nie. Mnr Kotzé het egter terselfdertyd toegegee, myns insiens tereg, dat hierdie punt eintlik gedurende die verhoor geopper moes gewees het, en veral by wyse van kruisverhoor van die staatsgetuies. Of dit die appellant se saak enigsins sou bevoordeel het, is hoogs twyfelagtig. Inderdaad het die betrokke staatsgetuies losweg gesê dat die appellant gedurende 1981 'n gereelde klant van die oorledene was. Nie een van hulle het ondubbelsinnig te kenne gegee dat hy dit dwarsdeur die hele jaar was nie. Wat hulle onder kruisverhoor sou gesê het as hierdie aspek pertinent geopper was, is natuurlik onbepaalbaar. Selfs al sou een of meer van hulle egter verkeerdelik gesê het dat

die /

die appellant ook in die eerste helfte van die jaar
vleis by die oorledene gekoop het, kan ek nie glo dat
dit enigsins 'n verskil aan die uitslag van die saak
sou gemaak het nie.

Benewens bogemelde punte het mnr Kotzé gewys
op 'n paar weersprekings in die staatsgetuienis asook
op teenstrydighede tussen, aan die een kant, besonderhede
in die appellant se verklaring en, aan die ander kant,
die getuienis van staatsgetuies. Hy het ook beklem=
toon dat die posisie van die wonde op die oorledene
se lyf dit moeilik maak om te aanvaar dat 'n kind wat
op die oorledene se skoot gesit het terwyl hy die
wonde opgedoen het, ongedeerd daarvan sou afgekom het.

Hierdie /

Hierdie onwaarskynlikheid het natuurlik geen
betrekking op die identiteit van die persoon wat die
skote afgevuur het nie, en 'n mens kan aan geen rede
dink waarom die getuies hieromtrent sou versin nie.
Daarbenewens was die verhoorhof ten volle bewus van
hierdie eienaardige aspek van die saak, soos ook van
die weersprekings en teenstrydighede waarna mnr
Kotzé verwys het. Die verhoorhof het bevind dat
hierdie tekortkominge in die staatsaak nie tot enige
wesentlike mate afdoen aan die sterkte daarvan nie.
Na bestudering van die oorkonde stem ek met respek
hiermee saam.

Myns insiens is daar dus niks voor ons

geopper /

geopper wat enige twyfel werp op die juistheid van die verhoorhof se bevinding dat die appellant een van die oorledene se aanvallers was nie, en ek kon ook niks vind nie. Dit is gemene saak dat, as hierdie bevinding korrek is, die appellant tereg skuldig bevind was aan moord en poging tot roof met verswarende omstandighede.

In die appellant se betoogshoofde is daar in die alternatief aan die hand gedoen dat die hof a quo moes bevind het dat daar versagtende omstandighede by die moord aanwesig was. In hierdie verband is daar betoog dat die dood van die oorledene nie vooraf beplan was nie maar gevolg het uit impulsiewe

optrede /

optrede vanweë n skielike paniek, en dat die
 appellant nie die direkte opset gehad het om te dood
 nie. Hierdie argumente is ook in die hof a quo
 geopper, en is as volg beantwoord :-

"In the present case we have found that
 the accused and his companion went to the
 home of the deceased to commit an armed
 robbery. They were in possession of
 loaded firearms. The accused shot the
 deceased on the evidence of the State
 witnesses, which we have accepted, not
 less than twice. The ^eforseeability that
 the firearms might be used by one or both
 of the accused and his companion must,
 as a probability, have been present to
 the mind of the accused. Why else did
 they take loaded firearms with them?
 Had they, in those circumstances, fired
 impulsively upon meeting physical resistance
 from the deceased it could hardly have been
 argued or found that the impulsiveness of

such /

such firing constituted an extenuating circumstances. I fail to understand then how the shooting of the deceased, even though upon an impulse, in the circumstances of this case, where no resistance was offered, can constitute an extenuating circumstance."

Ek stem met respek hiermee saam.

Myns insiens was die appellant dus tereg skuldig bevind aan moord sonder versagtende omstandighede en aan poging tot roof met verswarende omstandighede. Bygevolg word die appèl van die hand gewys.

E.M. GROSSKOPF, Wnd. AR.

RABIE, HR)
 CILLIÉ, AR) Stem saam.
 NICHOLAS, AR)
 SMUTS, Wnd. AR)